

УДК 351.86: 340.137(477)

Іващенко А. М., канд. техн. наук, доцент

(0000-0002-8131-5463)

Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

Особливості міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки в умовах сучасних воєнних конфліктів

Резюме. Розглянуто сучасні підходи до миротворчих місій і міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки, які обумовлені змінами в характері воєнних конфліктів і новими концепціями підтримання миру. Надається визначення та наводяться особливості гібридних миротворчих місій, наводяться їх приклади.

Ключові слова: сучасні воєнні конфлікти; гібридні миротворчі місії; миротворчі операції.

Постановка проблеми. Протягом останніх двох десятиліть форми і способи застосування сил і засобів в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки (МОПМБ) постійно змінювалися. Сучасні операції стали гібридною багатофакторною сукупністю різних підходів до врегулювання конфліктів. На відміну від класичних, гібридні МОПМБ мають більш складні особливості. Особливості нових підходів до проведення міжнародних операцій і їх потенційні наслідки для регіонів, де вони проводяться або можуть бути проведені в майбутньому, досліджені не повністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях [1, 2] гібридні місії розглядаються як МОПМБ, у яких бере участь ООН спільно з однією з регіональних організацій. У [3, 4] під гібридними місіями розуміють спільне виконання завдань підрозділами збройних сил декількох країн із загальною метою, наприклад, як багатонаціональна співпраця проти Ісламської держави в Сирії.

Мета статті – аналіз особливостей сучасних міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки.

Виклад основного матеріалу. Зміст мандатів на проведення МОПМБ за останні 20 років практично не змінився і традиційно спирається на три ключові принципи: згода, неупередженість і обмеження у застосуванні сили. Водночас форми їх проведення зазнали значних змін. Мандати ООН на проведення миротворчих операцій все частіше надаються таким організаціями, як НАТО, ЄС, Африканський союз (АС), триває процес правових і організаційних узгоджень з іншими організаціями [5]. Як наслідок, в окремих країнах (Конго, Косово, Афганістан), були розгорнуті декілька миротворчих місій, кожна з яких діяла за окремим планом.

Відповідно до нових результативних стратегій [7] підтримання міжнародного миру і безпеки, сучасним МОПМБ стали притаманні такі особливості:

багатопрофільні, комплексні – операція включає багатопрофільний спектр дій і завдань (*tasks*), як суто військових, так і поліцейських, гуманітарних, цивільних, інформаційних, правових та інших;

інтегровані – одна операція проводиться на всіх етапах розвитку конфлікту, від розведення сторін до постконфліктного устрою, відновлення діяльності місцевих органів влади, національних сил оборони і безпеки, допомоги у відновленні інфраструктури;

комбіновані – об'єднання різних угод і програм зі стабілізації та зусиль різних організацій з безпеки і співробітництва в рамках однієї операції;

централізовані – єдина система командування і управління.

Миротворчі місії, які мають усі перераховані ознаки, отримали назву “гібридних” [6, 7]. Визначимо гібридні миротворчі місії як спільні багатонаціональні операції (*Joint Multidimensional Operations*) у конкретній зоні відповідальності, що проводяться силами різних організацій з безпеки і співробітництва в рамках єдиної системи командування і управління з метою досягнення спільної мети або кінцевого стану, за умов збереження ідентичності кожної організації протягом всієї операції.

Водночас, гібридні МОПМБ мають більш складні особливості, а саме:

метою стає досягнення *політичних цілей*, а не воєнних;

завчасно укладається складна з політичного погляду угода про співпрацю між двома або більше організаціями з безпеки, які надають ресурси для миротворчої місії;

управління як на воєнно-політичному рівні, так і оперативному для всіх організацій і сил, які беруть участь у місії, здійснюється з єдиного центру (штабу);

забезпечується збереження індивідуальності організацій, які беруть участь у конфлікті.

Такі особливості гібридної МОПМБ забезпечують вищий рівень інтеграції стратегічних і оперативних ресурсів.

Першою гібридною МОПМБ стала Спільна миротворча місія ООН і Африканського союзу (АС) в регіоні Дарфур на заході Судану (*African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur, UNAMID*), яка отримала мандат РБ ООН 31 липня 2007 року з метою захисту цивільного населення під час збройного конфлікту між урядом Судану і повстанськими угрупованнями, які діють у західній частині країни (регіон Дарфур). У завдання *UNAMID* входить захист цивільного населення, забезпечення безпеки під час операцій з надання гуманітарної допомоги, контроль і перевірка виконання угод, сприяння відкритому для участі всіх сторін політичного процесу, сприяння забезпеченню прав людини і верховенства закону, а також спостереження за ситуацією на кордонах з Чадом і Центральноафриканською Республікою.

На відміну від інших операцій, *UNAMID* має єдину структуру командування. Безпосередньо операція здійснювалася АС і мала переважно африканський характер, оскільки війська надходили з африканських країн. ООН забезпечувала фінансування, логістику та техніку. Гібридний характер *UNAMID* став наслідком компромісу між АС і ООН. У АС не було достатніх спроможностей і ресурсів для широкомасштабного втручання в Дарфурі, а міжнародне співтовариство не мало правових і політичних підстав для самостійного втручання, оскільки уряд Судану не дав згоди на введення миротворчих сил. Оскільки ООН не змогла самостійно вирішити конфлікт у Дарфурі, АС як регіональна організація з більш широкими правами забезпечила доступ на суверенну територію та гарантії політичних домовленостей з урядом.

Подальший розвиток гібридні МОПМБ отримали в рамках багатопрофільної інтегрованої Місії ООН зі стабілізації в Малі (*United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali, MINUSMA*), мандат на проведення якої було надано резолюцією № 2100 РБ ООН від 25 квітня 2013 року. 29 червня 2020 року РБ ООН

продовжила мандат семирічної *MINUSMA* до 30 червня 2021 року без скорочень персоналу: 13289 військовослужбовців, зокрема і від Збройних Сил України [8], і 1920 поліцейських. Вартість місії становить 1,2 млрд доларів на рік.

Малі намагається стримати багатошаровий і складний збройний конфлікт, який вибухнув у 2012 році та відтоді забрав життя тисяч військових і цивільних осіб. Незважаючи на присутність тисячі французьких військ і військ ООН, насильство охопило центр країни і поширилося на сусідні Буркіна-Фасо і Нігер. З 2016 по 2020 рік кількість атак зростає в п'ять разів: у 2019 році було вбито 4000 чоловік порівняно з 770 убитими в 2016 році. Кількість людей, вимушених покинути свої будинки через стрімке погіршення ситуації з безпеки в регіоні, зростає з 600 000 внутрішньо переміщених осіб, зареєстрованих у травні 2010 року, до 1,5 млн у квітні 2020 року.

На першому етапі стратегічний пріоритет *MINUSMA* був зосереджений на півночі Малі, плоскою і нещадною пустелею і напівпустельною місцевістю. Мандат включав захист цивільних осіб, допомогу у виконанні мирної угоди 2015 року між урядом і деякими сепаратистськими угрупованнями на півночі, відновлення державної влади і побудову сектору безпеки, який у деяких регіонах був відсутній і продовжує бути відсутнім. Місії також доручено стежити за порушеннями прав людини з боку озброєних груп і сил безпеки, які діють в країні, що іноді є незначними, оскільки *MINUSMA* працює у співпраці з багатьма з цих сил.

У 2018 році місія почала зміщувати акцент на жаркий напівзасушливий центр Малі, оскільки ситуація там почала різко погіршуватися. У 2019 році *MINUSMA* додала другий стратегічний пріоритет, який включає допомогу уряду Малі у відновленні стабільності в центральній частині Малі, а також захист цивільного населення, допомогу у відновленні присутності держави і просування мирних політичних ініціатив.

Місія стала “життєзабезпеченням” малійської держави, яка балансує на межі прірви, забезпечуючи критично важливу інфраструктуру, зокрема повітряний транспорт, для уряду, який значною мірою не контролює великі території країни.

MINUSMA, яку часто називають найнебезпечнішою місією ООН, у якій вже загинуло 219 миротворців, стикається з безліччю проблем: нестабільна обстановка,

яка часто виявляється смертельною для сил ООН; обмеження ініціатив з миробудівництва і підтримки; непослідовний правлячий клас Малі; мінлива і складна криза, що вибухнула в центрі країни. Незважаючи на такі проблеми, члени Ради Безпеки односпайно підтверджують необхідність і відсутність альтернативи такої місії. З іншого боку, така ситуація вимагає пошуку нових підходів до проведення МОПМБ.

Завдяки об'єднанню з очолюваної АС операцією з міжнародної підтримки (*African-led International Support Mission to Mali, AFISMA*), *MINUSMA* стала місією, що складається з регіональних військ. По суті, це означає, що миротворці зараз захищають свої держави від поширення зони конфлікту. Крім того, мандат операції передбачає перехід на новий результативний рівень – від оборонного до наступального застосування сили.

Класичні миротворчі місії ООН, як правило, мають мандат на проведення операції в межах однієї держави. Конфлікти в Малі, Сомалі, Демократичній Республіці Конго, Центральнопівденноафриканській Республіці, Судані та Південному Судані є регіональними конфліктами. Держави, які межують із зонами конфліктів, зазнають суттєвих збитків. У нових гібридних місіях заборона на розгортання в районах, де держави мають спільні інтереси, змінюється. Операції ООН все більшою мірою покладаються на регіональний внесок не тільки тому, що зацікавлені держави готові ризикувати життям своїх військових під час активних операцій, але і тому, що регіональні держави зацікавлені у вирішенні конфліктів, які негативно впливають на їх безпеку, політичні та економічні інтереси.

Водночас, гібридні місії можуть мати і негативні наслідки. Майбутні гібридні місії можуть давати змогу окремим державам для втручання у внутрішні справи своїх колишніх сателітів, особливо проти непопулярних урядів, використовуючи суперечливі міжнародно-правові норми агресії і втручання. Гібридні місії можуть стати "прикриттям" для просування інтересів впливових місцевих і зовнішніх дійових осіб за допомогою міжнародного мандату. Хоча рівноправне співробітництво між ООН і регіональними організаціями на поточному етапі здається результативним, воно не обов'язково стане ефективним для підтримання миру і безпеки в інших регіонах світу.

Регіональні організації, які можуть взяти участь у майбутніх операціях, можуть

мати перевагу в тому, що вони являють собою більш однорідну групу країн, яка потенційно може забезпечити більше можливостей для досягнення консенсусу на регіональному рівні та легітимності міжнародних сил. Однак регіональним організаціям не вистачає оперативних ресурсів, і вони часто контролюються владою провідної регіональної держави. Це може привести до того, що інтереси окремої регіональної держави будуть більш важливими в миротворчому процесі, ніж це потрібно. Об'єднання зусиль з регіональною організацією може фактично виключити принцип нейтралітету, як ключового для миротворчості.

Висновки. Отже МОПМБ трансформувалися з інструменту послаблення інтенсивності воєнного конфлікту і сприяння вирішенню конфліктів між державами шляхом розгортання неозброєного або легкоозброєного воєнного персоналу під командуванням ООН на лінії зіткнення між ворогуючими сторонами (традиційне підтримання миру) в гібридні миротворчі місії, які здійснюють багатофункціональні операції. Такі місії спрямовані на досягнення мирних угод між головними дійовими особами конфлікту. Нова гібридна форма місій ООН, є складною, включає багаторівневу інтеграцію і взаємодію. Гібридна миротворчість буде мати більше політичного впливу на суб'єкти конфлікту (держави або регіональні організації). Це реальний успіх гібридної моделі, і малоімовірно, що її буде найдена альтернатива, незважаючи на труднощі у її плануванні та організації управління, і меншу, ніж очікувана, ймовірність успіху. Тому кількість гібридних МОПМБ, швидше за все, зростатиме в майбутньому.

Надалі розглядатимуться питання проведення гібридних місій ООН для вирішення сучасних воєнних конфліктів на європейському континенті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. O. Richmond, G. Visoka. The Palgrave Encyclopedia of Peace and Conflict Studies. London : Palgrave Macmillan, 2020.
2. Maberu F. South Africa's profile as peacekeeper: In keeping with the times? Institute for Global Dialogue, UNISA, Pretoria, South Africa. *African Security*, 2018. v. 11, N 3, pp. 223–251.
3. Coning C. H. How UN Peacekeeping Operations Can Adapt to a New Multipolar World Order. *International Peacekeeping*, 2019. v. 26, N 5, pp. 536–539.

4. Coning C. H. Adaptive peacebuilding. *International Affairs*, 2018, N 94 (2), pp. 301–317.
5. Idanosa S.O. AU-hybrid peacekeeping mission: building productive partnerships. *Азія и Африка сьогодні*. 2017. № 4. с. 38–40
6. Brusset E., Coning C. H., Hughes B. Complexity thinking for peacebuilding practice and evaluation. London : Palgrave MacMillan, 2016.
7. Jones B, Cherif F. Evolving models of peacekeeping policy implications & responses. External study. Center on International Cooperation. New York University, 2018. 34 p.
8. Про направлення національного персоналу для участі України в Багатопрофільній інтегрованій місії ООН зі стабілізації у Малі : Указ Президента України від 09.01.2019 р. № 6/2019.

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.08.2020

Features of peacekeeping operations in modern military conflicts

Annotation

The content of the mandates for UN peacekeeping operations (PKO) has not changed over the last 20 years and based on three key principles: consent, impartiality and restrictions on the use of force. At the same time, the forms of their holding have undergone significant changes and have the following features: multidisciplinary, complex, integrated, combined, centralized. Such missions are called “hybrid”.

The purpose of the article is to analyze the hybrid forms of conducting UN peacekeeping operations.

The goal of hybrid missions is to achieve political goals, not military ones. To this end, a politically complex cooperation agreement is concluded in advance between two or more security organizations that provide resources for the peacekeeping mission; management, both at the military-political level and operational for all organizations and forces participating in the mission, is carried out from a single center (headquarters), ensures the preservation of the individuality of organizations involved in the conflict. Such features provide a higher level of integration of strategic and operational resources.

However, hybrid missions can also have negative consequences: enabling individual states to interfere in the internal affairs of their former satellites, especially against unpopular governments, using conflicting international legal norms of aggression and intervention, to become a “cover” to advance the interests of influential local and external actors through an international mandate. Although equal cooperation between the UN and regional organizations seems effective at this stage, it will not necessarily be effective in maintaining peace and security in other parts of the world.

Thus, PKOs have been transformed from a tool for mitigating the intensity of military conflict and facilitating the resolution of conflicts between states by deploying unarmed or lightly armed military personnel under UN command on the line of contact between hostile parties (traditional peacekeeping) into hybrid peacekeeping operations to reach peace agreements between the main actors in the conflict. The new hybrid form of UN missions includes multi-level integration and interaction, and has more political influence over the parties to the conflict. This is a real success of the hybrid model, and it is unlikely that an alternative will be found, despite the difficulties in its planning and management, and less than expected, the probability of success. Therefore, the number of hybrid PKO is likely to increase in the future.

Keywords: modern military conflicts; hybrid peacekeeping missions; peacekeeping operations.